

RSn073 Čeština pro překladatele

8. Stylistika – základní principy a pojmy, funkční styly

Zbyněk Michálek

Osnova předmětu

- ▶ úvod a základní pojmy; zvuková stránka češtiny; grafická stránka češtiny; morfematika
- ▶ lexikologie; principy slovo tvorby a rozšiřování slovní zásoby češtiny
- ▶ tvarosloví substantiv, příslovcí a předložek
- ▶ tvarosloví adjektiv, zájmen a číslovek
- ▶ tvarosloví sloves, spojek, částic a citoslovcí
- ▶ skladba – věta a výpověď, valenční a závislostní syntax, větné členy
- ▶ skladba – shoda přísudku s podmětem, interpunkce, aktuální členění větné, odchylky od pravidelné větné stavby, zápor ad.
- ▶ **stylistika – základní principy a pojmy, funkční styly**
- ▶ kompozice textu (textovost, členění textu, koherence, koheze)

Minulá hodina

- ▶ nějaké otázky?
- ▶ domácí úkol

Obsah

Stylistika

Zásady, jak dobře psát

Domácí úkol

Základní pojmy

- ▶ stylistika: nauka o slohu/stylu, zkoumá jazykové projevy, proces jejich vzniku
- ▶ styl: výběr a uspořádání jazykových prostředků v textu
 - ▶ vybíráme z množiny navzájem konkurenčních prostředků (*nepříliš vzdělaný člověk × idiot*)
- ▶ stylém: prvek stylově aktivní, nesoucí stylový příznak
- ▶ slohotvorní činitelé
 - ▶ určují výsledný styl textu/komunikátu
 - ▶ činitelé objektivní
 - ▶ situace, prostředí
 - ▶ téma
 - ▶ mluvenost/psanost
 - ▶ připravenost/nepřipravenost
 - ▶ formálnost/neformálnost
 - ▶ dialogičnost/monologičnost
 - ▶ činitelé subjektivní
 - ▶ věk
 - ▶ pohlaví
 - ▶ vzdělání
 - ▶ profese
 - ▶ záliby

Klasifikace stylů

- ▶ styl simplexní (ovlivněn jediným stylo tvorným činitelem) × komplexní (ovlivněn více činiteli)
- ▶ styl singulární (jednoho textu) × individuální (autorský) × interindividuální (styly skupin; např. i fční styly)
- ▶ styl doby, směru...
- ▶ styl objektivní (vědecký, administrativní) × subjektivní (umělecký, hovorový) × objektivně-subjektivní (publicistický, esejistický)
- ▶ styly funkční
 - ▶ prostěsdělovací (hovorový)
 - ▶ odborný (čistě vědecký, popularizační, učební, ...)
 - ▶ administrativní (normativní, právní, jednací, ...)
 - ▶ publicistický
 - ▶ umělecký
 - ▶ řečnický
- ▶ styly primární (funkční) × sekundární (konverzační, náboženský, epistolární, ...)
- ▶ styly věcné sdělné × esteticky sdělné
- ▶ styl vysoký × střední × nízký

Slohové postupy a útvary

- ▶ slohový postup: obecný abstraktní model zpracování tématu, jeho podání, výstavby textu
- ▶ slohový útvar: konkrétní typ jazykového projevu
- ▶ slohové postupy a některé jejich útvary
 - ▶ informační (zákon, předpis, hlášení, inzerát, zpráva, dopis, ...)
 - ▶ vyprávěcí (vyprávění, reportáž, fejeton, ...)
 - ▶ popisný (životopis, cestopis, ...)
 - ▶ výkladový (přednáška, referát, článek, učebnice, monografie, ...)
 - ▶ úvahový (úvaha, esej, recenze, komentář, ...)
 - ▶ někdy další (dialogický, řečnický, argumentační, návodový, ...)

Jednotlivé funkční styly

styl prostěsdělovací

▶ slohotvorní činitelé

- ▶ mluvený, nepřipravený, neoficiální, neformální
- ▶ subjektivní, privátní charakter, vazba na konkrétní situaci, přímý kontakt mluvčích, expresivita
- ▶ dialogický charakter
- ▶ každodenní tematika, jednoduché informace

▶ typické prostředky

- ▶ hovorová čeština, nespisovné lexikum, slang
- ▶ kontaktní prostředky
- ▶ bohatá modalita
- ▶ redukované, neurčité vyjadřování
- ▶ expresivita
- ▶ využití neverbálních prostředků
- ▶ pohodlná, nedbalá výslovnost

Jednotlivé funkční styly

styl administrativní

- ▶ slohotvorní činitelé
 - ▶ věcný, objektivní, veřejný, texty normované, standardizované, šablonovité, neosobní
- ▶ typické prostředky
 - ▶ výhradně spisovný jazyk
 - ▶ termíny, zkratky, značky, čísla
 - ▶ ustálené formule, obraty
 - ▶ užívání podstatných a přídavných jmen slovesných
 - ▶ (nadměrné, nevhodné) užívání opisného pasiva
 - ▶ (nadměrné, nevhodné) užívání sekundárních složených předložek
 - ▶ dlouhá, složitá, nepřehledná souvětí, větné kondenzáty, polovětné konstrukce

Jednotlivé funkční styly

styl odborný

- ▶ fce informační
- ▶ slohotvorní činitelé
 - ▶ projevy veřejné, připravené, psané, monologické
 - ▶ objektivnost, explicitnost, přesnost, pojmovost, jednoznačnost
- ▶ typické rysy
 - ▶ horizontální a vertikální členění textu
 - ▶ autorský plurál, neosobní vyjadřování
 - ▶ citování, intertextovost, odkazování
- ▶ typické prostředky
 - ▶ termíny, profesionalismy, cizí slova
 - ▶ multiverbizovaná vyjádření
 - ▶ sekundární předložky, opisné pasivum, kondenzované vyjadřování
 - ▶ složitá souvětí
 - ▶ vsuvky, závorky apod.
 - ▶ značky, zkratky, symboly, vzorce, čísla, grafy

Jednotlivé funkční styly

styl publicistický

- ▶ fce informační a persvazivní
- ▶ slohotvorní činitelé
 - ▶ veřejné komunikáty, kolektivní adresát, nepřímý kontakt
- ▶ typické rysy
 - ▶ členění textu, upoutávky, první stránky, úvody, perexy
 - ▶ stereotypní klišé × snaha o aktualizaci
- ▶ typické prostředky
 - ▶ módní výrazy, neologismy
 - ▶ publicismy
 - ▶ frazémy, klišé, floskule
 - ▶ obrazná, metaforická přirovnání
 - ▶ kontaktové prostředky, emocionalita
 - ▶ citáty

Jednotlivé funkční styly

styl reklamní

- ▶ obyčejně řazen k publicistickému, ale má specifické rysy
- ▶ důležitá je persvazivní fce
- ▶ často ale také umělecká fce
- ▶ typické rysy
 - ▶ spojení textu a obrazu
 - ▶ otázky, odpovědi, výzvy, imperativy
 - ▶ manipulace s recipientem, podbízení
- ▶ typické prostředky
 - ▶ rytmus, rým, aliterace, hra se slovy
 - ▶ komparativy, superlativy, hodnotící výrazy

Jednotlivé funkční styly

styl umělecký

- ▶ hlavní fce je esteticky sdělná
- ▶ typické rysy
 - ▶ vysoká variabilita, mnohoznačnost
 - ▶ využití všech slohových postupů
 - ▶ individuální styl, originalita autora
- ▶ typické prostředky
 - ▶ využití všech prvků národního jazyka
 - ▶ snaha o estetizaci, poetizaci
 - ▶ volnější, rozmanitá syntax, nižší koheze, subjektivní slovosled
 - ▶ figury, tropy, synonyma, poetismy

Jednotlivé funkční styly

styl řečnický (rétorický)

- ▶ hlavní fce je persvazivní, agitační
- ▶ slohotvorní činitelé
 - ▶ veřejné komunikáty, kolektivní adresát, oficiální, monologické
- ▶ typické rysy
 - ▶ úvahový, výkladový slohový postup
 - ▶ aktivizace recipienta
 - ▶ intertextovost
 - ▶ emotivnost, atraktivnost, sugestivnost
- ▶ typické prostředky
 - ▶ argumentace
 - ▶ řečnické otázky, výzvy, imperativy
 - ▶ názornost, příklady
 - ▶ figury, tropy, obrazné vyjadřování

Obsah

Stylistika

Zásady, jak dobře psát

Domácí úkol

Zásady, jak dobře psát

1. Vyhybejte se otřepaným fázím jako čert kříži. Jsou mimo mísu.
 2. Srovnání jsou skoro tak špatná jako otřepané fráze.
 3. Buďte víceméně konkrétní.
 4. Neměli byste nikdy, ale vůbec nikdy generalizovat.
 5. Naučte se správně používat interpunkci ..
- Zašesté) *Buďte konzistentní.*
7. Vyhybejte se ampersandům & značkám + zkratkám etc. apod.
 8. Netendujte k implementaci cizích termínů. Ani ad hoc.
 9. Pokud už cizí termity používáte, dělejte to korekturně.
 10. Vyhněte se citátům. Jak jednou řekl jeden slavný spisovatel:
„Nesnáším citáty!“

Zásady, jak dobře psát

11. Jednoslovné věty? Zapomeňte.
12. Nekumulujte předložky do po sobě jdoucích řad.
13. Pro lásku boží, vystříhejte se patosu!!!
14. Nepoužívejte slova zbytečně, nepoužívejte jich víc, než je zapotřebí – je to zbytečné.
15. Jsou řečnické otázky opravdu nutné?
16. Sprostá slova jsou k hovnu.
17. Vsuvky (jakkoliv důležité) jsou nevhodné.
18. Přehánění je stamilionkrát horší než střídme vyjadřování.
19. Pasivum nebudiž používáno.

Zásady, jak dobře psát

20. Pravopys je základ fšeho.
21. Vžydkcy použijte spelchekcer, abyste se vyhnuli přelkepům.
22. Vyhybejte se trendy cool slovům.
23. Nepoužívejte archaismy, anžto jsou nesrozumitelné.
24. Neopakujte se a nepoužívejte archaismy.
25. Když budete míchat frazeologismy, budete vypadat, jako když vám ruplo ve věži.
26. Není nezbytné používat dvojí zápory.
27. Každý text je nutné si po sobě znovu přečti.
28. Vždycky dokončete to, co

Obsah

Stylistika

Zásady, jak dobře psát

Domácí úkol

Domácí úkol

- ▶ kontrola
- ▶ cvičení

Děkuji za pozornost.